

Que allò urgent no distregui als nostres polítics d'allò important

José Manuel González-Páramo, President del European DataWarehouse i assessor de BBVA entrevistat per **José Ignacio Torreblanca**, Cap de l'Oficina de Madrid i Investigador Principal del European Council on Foreign Relations.

“Davant problemes globals,
el sentit comú diu que les
solucions han de ser globals.”

José Ignacio Torreblanca (JIT): Teníem un procés de globalització ja en precari, amb tendències proteccionistes i unilateralisme. Creus que la Covid-19 serà un factor d'acceleració d'aquestes tendències de disgregació, o ens donarà un impuls per entendre que hem de preservar aquesta globalització ja que és més necessari que mai el multilateralisme?

José Manuel González Páramo (JMGP): Veurem. Voldria pensar que no però, a curt termini, per descomptat, moltes de les reaccions són de replegament i de tancament. De fet, de tancament físic de fronteres a la circulació de gent i amb temptacions de produir a casa el que de fora no pot o triga a arribar. Tenim un incentiu perquè les tendències que ja apuntaven cap a això en l'àmbit internacional, sobretot des de la presidència nord-americana actual, es poden accelerar a curt termini, encara que les lliçons de la crisi ens haurien de portar a concloure en sentit contrari. Hi ha líders intel·lectuals que estan ocupant el buit que ha deixat la falta de lideratge polític a escala global. Quan un compara les crisis se n'adona. On estan els G-20 de 2009? I el G-7? On estan aquests lideratges internacionals i presidències com les d'Obama per llançar amb lideratge la reacció davant tot això? Sí que tenim líders intel·lectuals que estan parlant i insistint en la idea que cooperar no tan sols és el correcte, sinó que és

l'intel·ligent. Aquesta crisi ho posa de manifest, ja que és una pandèmia global que està afectant a tots els països. Ningú es pot sostreure al seu efecte i, davant problemes globals, el sentit comú diu que les solucions han de ser globals: globals en recerca, en producció de tractaments o vacunes quan això passi –la qual cosa és caríssima, per cert–, en la distribució allà on es necessita i en l'escalat de tot això. Els incentius per tal de cooperar més de cara al futur els tenim.

D'altra banda, les dades del Fons Monetari Internacional o els resultats que l'altre dia es van publicar, revelen amb claredat que aquesta és una crisi global. Curiosament, la Xina és dels pocs països en els quals no s'espera una caiguda en el PIB per a l'any que ve, però el món –i això té molt pocs precedents en la història–, sofrirà una recessió en el seu conjunt en totes les àrees, més als països avançats que els països emergents. Això ve acompanyat, i no per sorpresa, d'una caiguda del comerç global que té molt pocs precedents. Respecte a les previsions que hi havia al gener d'un augment del comerç a escala mundial del 3%, ens trobarem amb una caiguda de l'11%. Tant de bo que això només sigui temporal, perquè també va ocórrer en la crisi financera anterior: va haver-hi una caiguda puntual forta, però ràpidament el comerç es va recuperar i això va ser un anunci de la recuperació que venia, que a Europa ens va costar més per problemes interns associats a la crisi del deute sobirà.

Vull pensar que una de les lliçons que la crisi ens ensenyarà és que la cooperació no sols és el correcte, sinó també és l'intel·ligent. Tindrem una segona onada, perquè la pandèmia va amb retard en els països emergents. Pensem en Àfrica i pensem en alguns dels països de Llatinoamèrica, on el coronavirus està afectant de manera diferent segons geografies i on la capacitat de resposta no és tan potent com en els països desenvolupats. És molt el que podem fer cooperant, especialment en les àrees de major connexió i influència d'Espanya, com Amèrica Llatina, on el primer que necessiten és material, però també demanden consells derivats de l'experiència: com ha estat això? Com ha estat allò? Els passos que esteu donant funcionen o no funcionen? Hi ha problemes molt peculiars en aquestes geografies que no es donen aquí, per exemple, el seguiment de les instruccions per part de la població, és a dir, són confinaments molt severos i hi ha tocs de queda, però al mateix temps hi ha caravanes de ciutadans que tornen als seus pobles perquè han perdut el treball a la ciutat. Això veurem en què acaba.

En suma, el proteccionisme ja venia prenent un cert impuls després de molts anys de globalització tan reeixida, per cert. Caldrà escriure el post mortem d'aquest període tan rellevant, que només comença a girar en l'última part de la presidència d'Obama als Estats Units, i aquest proteccionisme que veiem –al qual també hi ha picades d'ullet a Europa– en aquestes ajudes d'Estat, esperem a veure fins a quin punt és mera supervivència empresarial o hi ha alguna cosa més, igual que amb aquestes tendències o temptacions de produir a casa allò que produïm fora per seguretat. La robotització i la digitalització, que veïem com un problema a abordar d'aquí unes dècades i que tenen moltes implicacions de tipus laboral i social, s'acceleraran. Aquí el repte el tenim molt més a prop, perquè la desigualtat i la pobresa en el món sofriran un canvi a conseqüència de tot això. Són grans reptes amb els quals només es pot tenir èxit des d'una aproximació global basada en la cooperació.

“Hem après lliçons del 2008,
sens dubte: només cal mirar
la reacció del Banc Central Europeu.”

JIT: Tornem a aquesta Europa que coneixes tan bé. Instintivament i de forma molt ràpida, al començament d'aquesta crisi, tothom va llançar la comparació amb el 2008: si s'anava a reaccionar tard o aviat, bé o malament, amb la mesura de l'ocorregut en la crisi anterior, intentant separar-se d'aquella. De seguida van tornar a reparèixer els vells fantasmes de les diferències entre el nord i el sud, malgrat ser un xoc extern, però desgraciadament asimètric –Itàlia i Espanya han sofert de moment un impacte diferenciat, encara que França també, en comparació amb altres països–. Com avalues la resposta? Hem après i estem reaccionant de manera diferent? Et preocupa que emergeixin aquestes divisions en el debat dels bons? Com veus la capacitat de resposta d'Europa en aquest moment?

JMGP: És una pregunta amb moltes arestes. Jo diria que hem après lliçons del 2008, sens dubte: només cal mirar la reacció del Banc Central Europeu, que va desplegar ràpidament un conjunt de mesures que fa molt improbable que veïem

una crisi de deute sobirà com vam veure sobretot de 2011 a 2012 –des de juliol del 2011, quan s'aprova la quitança del deute grec, fins a juliol del 2012, amb les paraules de Draghi a Londres–. En aquest període realment l'euro va estar agonitzant, i això amb perspectiva ho veurem. Això és una cosa que no tornarà a ocórrer, perquè el Banc Central Europeu, amb tota l'experiència que ha acumulat, immediatament ha reaccionat anunciant subhastes de liquiditat, aportant 750.000 milions més de compres d'actius, rebaixant fins i tot la qualitat dels actius que compra i els col·laterals que accepta... Aquí, del que es tracta, és de no oferir una porta buida contra la qual els especuladors internacionals puguin llançar una pilota. Això dona molta tranquil·litat –o hauria de donar-la–, a governs i als qui tenen deutes, perquè el cost i la disponibilitat no augmentaran.

D'altra banda, a Europa tenim un problema que segueix sense resoldre's i és que els polítics europeus, almenys alguns d'ells, són molt irresponsables en termes de comunicació, perquè volen parlar dos llenguatges: un, el que parlen quan s'asseuen al Consell Europeu; i un altre, el que volen que reverberi en els mitjans nacionals de comunicació. Jo diria que, en aquesta ocasió, s'ha fet el correcte, però de la pitjor manera possible, perquè l'impacte de comunicació s'ha diluït molt. El que la Comissió va proposar –i ha aprovat, per cert, el Consell Europeu–, va ser ni més ni menys que un paquet de 540.000 milions que caldria sumar als que el Banc Central Europeu ha decidit posar en circulació en programes que ajudaran tant als governs com a les companyies i les persones. Està el programa de reassegurança de desocupació, que és un programa important de 100.000 milions d'euros –que a més ha d'estar funcionant l'1 de juny–; tenim una nova política que ha llançat el Banc Europeu d'Inversions tractant d'activar fins a 200.000 milions d'euros per a ajudes, sobretot per a pimes; i d'altra banda, tenim aquesta línia nova que ha aprovat el mecanisme de rescat, l'anomenat MEDE, que podria significar la disponibilitat de fins a 240.000 milions d'euros per als països.

Aquí hi ha una diferència respecte al mecanisme de rescat de 2008, i és que no hi ha cap condicionalitat macroeconòmica per tractar d'eliminar l'efecte d'estigma que té o que ha tingut aquest mecanisme. Això és, de nou, un altre problema de comunicació: hi ha països en el món, per exemple Mèxic, que s'enorgulleixen de tenir una línia de crèdit flexible del Fons Monetari, perquè això certifica que compleixen equilibris macroeconòmics bàsics. Aquí sembla que demanar una ajuda o un mecanisme que està precisament destinat per a això és alguna cosa que estigmatitza. En les conclusions de la presidència del Consell

Europeu del dia 23 d'abril hi havia un mandat de la Comissió molt clar per tal que, dins del Marc Financer Pluriennal, es treballi per dissenyar un fons d'una quantia commensurada a l'impacte de la crisi. S'han sospesat xifres empresa d'un trilió, o d'un trilió i mig d'euros amb les fonts de finançament que s'estimin oportunes.

El Parlament Europeu està ajudant, com sempre, en el sentit més europeista, i ha demanat concreció en aquestes fonts de finançament, proposant fins i tot el llançament d'uns bons especials que facin un tall en el temps: res de mutualització cap endarrere i res de mutualització de cara a futur, però, per a les conseqüències d'aquesta crisi, òbviament cal donar una resposta conjunta, i això no pot significar sinó una mutualització del finançament d'aquestes ajudes. Amb el que digui la Comissió en unes poques setmanes, anirem veient, però crec que hi haurà una combinació de fonts de transferència i crèdits a molt llarg termini que facin possible que Europa pugui presumir que és una àrea unida i que és una mica més que una moneda i un mercat interior. És una visió d'un paper que els europeus tenim en el món i hem de donar aquesta resposta. Sempre soc optimista en relació a Europa, encara que m'agradaria que no fessin les coses de la pitjor manera possible, és a dir, que no parléssim aquests dos llenguatges: a casa, Europa ens maltracta; i, a Europa, signem el que signem.

"Cal donar una resposta conjunta,
i això no pot significar sinó una
mutualització del finançament de les ajudes."

JIT: Creus que aquests mecanismes dels quals estem parlant ens poden ajudar a salvar aquest obstacle tòxic que són els eurobons o coronabons? Tu que coneixes bé Alemanya, on el Tribunal Constitucional i el Bundestag són dues institucions que han fixat límits molt evidents a determinades operacions, com saltem o com evitem aquest debat tòxic?

JMGP: La toxicitat és més política que legal. Quan el Constitucional alemany es posa a aprofundir davant recursos que se li plantegen –sobre els programes de compra de bons o sobre el mecanisme que Draghi va anunciar a Londres i va concretar a l'agost–, ha fet reflexions generals, però els límits que posa no són durs de cap manera: són límits que tenen a veure amb el compliment de les

funcions del Banc Central, i aquest té un estatut i un mandat, i per complir-lo necessita utilitzar tots els instruments possibles. Jo crec que el límit és polític, i l'hem d'entendre perquè hi ha raons coherents després del rebuig actual a uns eurobons. És pura coherència: financem de manera mancomunada allò sobre el que tenim una responsabilitat mancomunada; si no tenim competències transferides en matèria impositiva, de cotitzacions socials o imposició sobre el CO₂ o sobre les plataformes digitals, amb càrrec a quin pressupost comunitari emetem un deute mancomunat? La toxicitat de la discussió ve del xoc entre aquesta concepció tan racional, diria que centreeuropea, i aquella altra que diu «bé, ja que Europa és un projecte comú, si jo tinc un problema, si us plau, donin-me un cop de mà». Però això és solidaritat: no es pot vendre com alguna cosa europea per definició el que hauria de ser un impuls solidari. Passat el temps veurem eurobons, però no és el moment de bloquejar la discussió amb la mutualització del deute, és el moment de finançar de manera conjunta i solidària l'impacte de la crisi i, potser, d'avançar en la direcció que permeti que en el futur tinguem un Tresor Europeu o de l'Eurozona amb càrrec al qual es puguin emetre amb condicions aquests eurobons. No hi ha dubte que, quan existeixin, aquests eurobons estaran subjectes a condicionalitat, i que els països que els emetin ho podran fer en major quantia en la mesura en què demostrin major responsabilitat fiscal en el seu àmbit domèstic, com fem nosaltres a escala nacional. És a dir, que l'Estat pot bloquejar les emissions de deute d'una comunitat autònoma si no compleix els requisits, i això és de pura lògica en federalisme fiscal. No tinc dubtes que tindrem un component important de solidaritat en aquesta reacció europea, encara que sigui perquè, en cas contrari, els ciutadans d'Europa començaran a preguntar-se: «bé, això realment per a què ens serveix? Només per intercanviar i compartir una moneda, que és molt convenient, o per a alguna cosa més?». Hi ha alguna cosa molt més seriosa que crear un mercat després de l'impuls d'integració europea.

JIT: Com has esmentat, el debat sobre sobirania que Macron va llançar el 2017 – parlant d'autonomia estratègica o de sobirania digital– i en el qual portem uns anys, torna ara amb la idea de la relocalització, el canvi en la política industrial i de competència. Són debats i decisions ideològiques, o qüestions que estaven ja abans i que ara, amb la crisi, cobraran un nou sentit? És a dir, és una agenda política discutible o és realment una prioritat absoluta en la qual ha d'entrar ara la Unió Europea?

JMGP: Una qüestió és la discussió del tema de les sobiranies compartides, i una altra és l'autonomia geoestratègica a escala global. Respecte al primer, en

aquesta crisi industrial estem molt lluny encara d'allò òptim des del punt de vista europeu. Europa no té competències en matèria sanitària. Com és possible, si això és una crisi que està afectant el conjunt de la Unió Europea i aquesta seria la ideal per coordinar plans i accions? Tot està descentralitzat, i espero que aquí –és una altra proposta al Parlament Europeu de l'altre dia–, es creï realment una entitat europea amb competències per coordinar esdeveniments com aquest a escala europea, ja que el coronavirus no serà l'últim, desgraciadament. Quan parlem de sanitat parlem de defensa, de polítiques d'ocupació i de moltes altres coses, és a dir, parlem de compartir sobiranes i, quan ho fem, llavors podem parlar d'eurobons i de mesures similars.

“En l'àmbit digital estem realment mal posicionats [...] Tant de bo hi hagués una plataforma digital d'àmbit europeu.”

Des d'un punt de vista de l'autonomia geoestratègica, la crisi també il·lustra que, potser per confiança voltairiana, un no pot fiar-ho tot a la globalització; és a dir, no podem dependre en inputs i elements estratègics de la resta del món. Això no vol dir que sempre reproduïm aquí i que fem *reshoring*, però sí que podem estar parlant d'estocs estratègics. Hi ha aquí encara una certa confusió a Europa, perquè uns parlen que produïm aquí l'essencial i uns altres que *restockem*. És lògic pensar –quan hi ha avantatges de cost, la llei de l'avantatge comparatiu continua funcionant– que el que hem de fer és tenir el necessari per poder reaccionar quan ocorre, sense importar on s'acabi produït, però cal una visió estratègica i una planificació que no hi ha hagut aquí. De partida, en l'àmbit digital estem realment mal posicionats: des d'un punt de vista de sobirania europea i de capacitat en el món, el no tenir una gran plataforma de tipus digital és un llast. Amb tota aquesta iniciativa associada a la directiva de protecció de dades i les noves mesures que la vicepresidenta Vestager està tractant de llançar en relació amb el món de la intel·ligència artificial, Europa està tractant de compensar una cosa molt important, que és la immensa quantitat de dades que a Europa es produeixen. En això, per aconseguir una certa massa crítica, cal que tinguem molt clara la relació entre dades i intel·ligència artificial. Tant de bo hi hagués una plataforma digital d'àmbit europeu perquè, en aquest assumpte, el fet de dependre d'una altra potència del món amb la qual

les relacions poden no ser sempre òptimes, és un risc, sobretot des del punt de vista del funcionament de la societat.

JIT: A Espanya, la crisi també exposa de nou les vulnerabilitats del seu model productiu, gairebé d'un pacient que estava sobrediagnosticat en el seu moment en el mercat laboral o la grandària de les seves empreses. Ara aquestes febleses són aguditzades i es converteixen en vulnerabilitats davant la crisi. Això provocarà que sortim d'ella més tard o pitjor? Hi ha també una oportunitat d'emprendre aquestes reformes pendents i aprofitar la sortida d'aquesta crisi per a fer-les, o simplement amb, diguem, sobreviure i tornar al punt d'arrencada tindrem suficient?

JMGP: A totes dues qüestions jo respondria que sí. Sí, ens costarà més sortir de la crisi i serà profunda, degut en part al tipus de model que tenim, però també diria que ofereix oportunitats si fem un diagnòstic correcte de per què som tan vulnerables ara. Espanya va sortir de la crisi anterior amb més força que la resta de les economies, en bona part perquè va fer reformes que ho van permetre, però no oblidem també dels vents de cua que ens van ajudar de manera molt important: el Banc Central Europeu, una política fiscal bastant més acomodada, un tipus de canvi que va permetre a les companyies espanyoles exportar... Aquests vents de cua s'han anat diluint amb el temps, així com l'efecte de les reformes laborals -d'altra banda, amenaçades per les propostes d'alguns partits polítics-. Ja estàvem caient en aquest creixement, i el que han quedat de fons han estat problemes estructurals les solucions dels quals hauríem de plantejar, perquè els seus efectes els veurem només a mitjà termini, que són un sistema educatiu francament millorable -no adaptat als nous requeriments d'un món tecnològic que truca a la porta des de fa molt, amb un enorme percentatge de fracàs escolar, amb una formació continuada francament millorable i un sistema dual que no acaba de funcionar bé en el mercat de treball-, un sistema fiscal que, en comparació amb el pla internacional, gravita massa sobre les rendes del treball, i això no incentiva l'ocupació, amb una mida mitjana de l'empresa espanyola molt petita, associada als sectors com ara l'oci i el turisme, que, juntament amb l'automòbil, estan sent molt colpejats en aquesta situació. Això afectarà el creixement econòmic espanyol d'aquest any i el vinent però, si comencem a treballar en aquestes fonts de desavantatge estructural -sistema educatiu, laboral, fiscal, i competència en l'àmbit de l'empresa- i si Espanya s'enganxa bé a les prioritats d'aquest Fons de Reactivació Europeu -inversions sostenibles i en el món digital-, podem tenir l'oportunitat d'aprofitar la sortida d'aquesta crisi per a transformar l'economia espanyola, i fer-la molt més

sostenible. Fins i tot el turisme: òbviament ho haurem de reinventar perquè el model anterior no tornarà. És una prioritat digitalitzar de debò i a fons aquesta societat, és a dir millorar l'accés perquè, encara que tenim una gran banda ampla, no podem dir que siguem absolutament igualitaris en l'accés a les noves tecnologies.

"A vegades es troba a faltar aquell lideratge
que no requereix saber-ho tot,
però sí mostrar determinació."

Espero que allò urgent no distregui als nostres polítics d'allò important: l'important és això i l'urgent, per descomptat, és liderar, comptar amb el lideratge més gran possible. A vegades es troba a faltar, en moltes àrees, aquell lideratge que no requereix saber-ho tot, però sí mostrar determinació i humilitat quan un no sap alguna cosa o comet un error, al mateix temps que s'ofereixen mesures que aclareixin la incertesa que existeix. Per més que s'aprovin fases de desescalada, si un no associa això als punts de referència, no sabem quan passarà i d'aquí depenen una sèrie de decisions en l'àmbit laboral: a qui contracto, quines inversions faig, com programo el meu aprovisionament... No veurem enlairar les economies que no tinguin claredat aquí. Insisteixo, primer necessitem lideratge i després mesures que aclareixin la incertesa.

Amb la col·laboració de:

